

JANKO IN METKA.

Povest. — Spisal Juraj Pangrac.

IV.

etka je nesla že več kot dve uri težki koš. Pot ji je stal na čelu in na licih; vsa je bila rdeča v obrazu in upehana; pa vendar ni kdovekaj čutila teže bremena. Še vedno je bila vesela in zadovoljna, in veselo in zadovoljno je še vedno vzklikavala: „O-o, kako je lepo, kako neizrečno lepo na tem ljubem božjem svetu!“

Janko pa ni mogel razumeti njenega vedenja. Daleč sta že prišla in težko nosila oba, a Metka ni tožila, nergala in godrnjala. Težak je bil njen koš, a počivala je takrat in le tam, kjer in kadar je hotel Janko. Poleg tega je bila še vesela in zadovoljna, kakor da bi šla v novi obleki v nedeljo k deseti maši . . .

Ni mogel Janko razumeti njenega vedenja. Prav zato, ker je bila Metka vesela in zadovoljna, je začel zdaj še njo, svojo dobro sestrico, gledati grdo! . . .

Če je preje vsaj tuintam izpregovoril z njo kako besedo, je sedaj molčal kakor zid! . . .

Že sta romala po cesarski cesti od Št. Vida proti Ljubljani, a Janko še ni črhnil besedice, dasi ga je dobra sestrica vedno ogovarjala in mu gostolela. Edino prikimaval in odkimaval je Janko, kadar je silila Metka z vprašanji v njega. Danes pač ni mogel Janko videti srečnih bitij; da, zamrzela mu je celo Metka, njegova lastna sestrica; celo do nje je začutil v svojem srcu gnev! . . .

„Še pičlo uro, Janko, pa bova v Ljubljani. Tam prodava gobe; za izkupiček pa nakupiva moke: pšenične za sok in prežganje, ajdove in turšičične pa za žganjce in kruh, kakor so naročili mati,“ je razkladala Metka, ko sta korakala po beli šentviški cesti. Toda Janko je bil tih kakor grob; niti prikimati ni maral več . . .

Naenkrat pa se Janko ustavi, dne koš na tla in zavpije srdito: „Postoj, pravim, Metka!“ Tako zavpije, potem pa reče dalje: „Ne more biti drugače, ti si me ukanila, prekanjenost pretkana! Tvoj koš je lahek kakor perce, da ga komaj čutiš; moj pa je težak kakor svinec, da omagujem pod njegovo težo. Ho, ne more biti drugače: ponoči si vstala. In ko smo drugi spali, si lahko predejala del svojega bremena v moj koš, o, mnogo gob! Postoj, pravim, odloži koš, da ga potežkam. O-o, zdaj bo odkrita tvoja goljufivost, prekanjenka pretkana!“

Metka takoj obstoji, dne koš z rame in reče: „Nečem, da bi živel v zmoti: tukaj je koš. Preglej ga, pravica se naj izkaže.“

Janko je bil ročno pri košu in ga je potežkal. Ali kako se je začudil, ko je spoznal in se prepričal, da Metkin koš ni lažji, ampak celo težji od njegovega. Ves iz sebe zavpije: „Metka, kako pa je to?“ In Metka pove

odkritosrčno, da je že sinoči zamenjala koša samo zato, da bi on nesel lažje in ne godrnjal celo pot. Zato nese ona njegov koš, težjega; on pa nese lažjega, Metkinega . . .

Janko je spoznal, kako blago sestrico ima, in v njegovem srcu se je nekaj zganilo in zazibalo. In tista zamrza, tista jeza je namah izginila. V srcu pa je začutil kakor spoštovanje, ljubezen do svoje preblage in pre-dobre sestrice. In sram ga je začelo biti, da je tak . . . V tistem hipu je postal iz Savla Pavel . . . In nič več ni grdo pogledaval sestrice. Seveda za odpuščanje prositi, o kaj takem ni bilo govoriti pri takih trdoglavcih, kakor je bil Janko. Je že tako: dečki so navadno malo bolj trdi in okorni in niso tako naklonjeni na vidno obžalovanje in celo na solze kakor mehki dekliški svet!

„Metka, tega ne pozabim nikoli!“ je vzkliknil tedaj Janko presenečeno in mehko pogledal blagi sestrici v oči. In ta udani pogled je kratko, a jasno povedal, da bo poslej Janko zares izpreobrnjenec . . .

V.

Janku ni moglo iti v glavo, ni mu hotelo biti jasno, kako je to mogoče, da je bila Metka celo pot tako dobre volje in vendar je nesla tako težak koš. Zato vpraša dobro sestrico: „Metka, šibkejša si od mene, pa si imela težje breme nego jaz na hrbtu in vendar si tako lahko nesla. Povej, kako je to?“

Metka se mu prijazno nasmehlja, pa reče: „Lej ga, ali ne veš? Hm, le poslušaj: priložila sem skrivaj v svoj koš čudovito zeljce; vidiš, in to zeljce je storilo, da sem nesla tako lahko svoje breme . . . „Mhm, takó, bratec moj!“

Ni mogel Janko koj verjeti Metkinim besedam. Ali prepričanje, da je Metka težje breme od njegovega res tako lahko nosila, ga je polagoma prepričavalo, da je le nekaj dati tudi na take besede. Morda je pa le kje na svetu kako zeljce, si je mislil, ki ima tako moč v sebi, da odpravlja utrujenost in dela tako težka bremena lahka. Oh, kako rad bi vedel zanj! In je rekel: „Nekaj je, da si tako lahko nesla, to vem; in če je to storilo tisto zeljce, ki si ga priložila, kakor praviš, skrivaj v koš, povej vendar, kje si ga dobila?“

„Oh, mati so mi ga dali; tudi tebi so to zeljce večkrat ponujali,“ odgovori Metka.

„Oho!“ je viknil Janko začudeno in debelo gledal predse. Vse zeli: koristne in škodljive, zdravilne in strupene, ki jih je poznal, si je klical zdaj v spomin. A če že ni bilo med njimi nobene take, ki bi kar oddaleč jemala utrujenost iz udov, se je še manj mogel domisliti, da bi mu bili kdaj mati ponujali kako tako zeljce, ki dela težka bremena lahka in bi mogla tudi njegov koš storiti lahek. In je rekel: „Metka, o tem se pa že motiš, če praviš, da so mi mati kdaj ponujali kako tako zeljce. Svoj živ dan še nisem slišal o tej rastlini. Povej vendar, kako se zove?“

„Janko, tega ti zdaj ne morem povedati.“

— „Pa odgrni koš in pokaži zeljce, če ga imaš res notri.“

„Bratec moj, počakaj; zakaj ako zagledajo tvoje oči pred časom to zeljce, ti utegne to le škodovati in storiti težki tvoj koš še težji.“

— „O-o! Pa mi deni zeljce v moj koš, čeprav skrivaj, saj vidiš, kako težko nesem.“

„Janko to je nemogoče. Pomisli le: ali more riba brez vode plavati, ptica brez zraka letati, človek brez tal hoditi?“

— „Ti govoriš po ovinkih. Kaj bi tisto! Reci naravnost: Tako in tako! Tako je zeljce, tako in tako se imenuje. Raste vrh planin, kamor tvoja noga ne more: ali v dolini, daleč daleč za tremi gorami: ali celo na dnu morja, globoko, malo manj kot vrh pekla.“

„Nič tako, bratec! Zeljce raste tu, tam, povsod, kjer so zanj pripravna in zrahljana tla. Tudi zate je že usajeno to zeljce; treba ga je samo presaditi na tvoj vrt in rastlo bo, če dobi ondi pripravna tla.“

— „Metka, ti govoriš v prilikah. Pa kaj bi takisto! Še enkrat te prosim: povej jasno, in nič naokoli.“

„Janko, o pravem času izveš natanko vse.“

— „Vidim, da je to skrivnost, ki mi je ne maraš razodeti. Pa da ne bova mlatila prazne slame, naj velja: Poslej nesem jaz tvoj koš s čudovitim zeliščem dalje, ti pa mojega. Ako bom v resnici lahko nesel poslej težki koš, bom verjel tvojim besedam.“

„Pa so tla zrahljana; si pripravljen, za čudovito zeljce?“

— „Tega ne vem! Ampak, če ti ne govoriš danes zmešano, so pa moji možgani premajhni za tvoje besede. Vendar ti pa obljubim, da se hočem ravnati po tvojem nasvetu.“

Tako je odgovoril Janko in prijel za sestrin koš, da bi ga zadel na rame. Toda Metka ga ustavi, rekoč: „Preden oprtaš koš s čudovitim zeljcem na svoja pleča, mi moraš obljubiti, da ne bo dotlej, dokler ti ne razodnem imena tega čudovitega zeljca — ne godrnjanja ne jeze ne vzdihovanja ne tožbâ, ne v srcu, ne na jeziku tvojem. Ali obljubiš?“

— „Velja, obljubim.“

„Dobro, zdaj pa zadeni koš s čudovitim zeljcem, pa pojdiva dalje.“

In sta si oprtala koša na hrbet, Janko Metkinega, Metka Jankovega, in šla sta dalje po beli šentviški cesti.

VI.

Pač ni čutil Janko zdaj manj teže na svojih ramah, kakor prej; nasprotno: še težje je nesel! Ali vdal se je in mirno korakal, s težkim bremenom obložen, dalje proti mestu. Z vso zagotovostjo je pričakoval, da zdajzdaj prične učinkovati skrivnostno zeljce v košu ter mu lajšati breme.

Nesel je torej poslej mirno koš dalje. V njegovo čast moramo potrditi, da v resnici ni bilo čuti več vzdihovanja in godrnjanja, ne tožba in javkanja iz njegovih ust. „O-o, to je težko!“ ni zavzdihnil ni enkrat več. Še več:

celo pot od St. Vida pa do Ljubljane je verno poslušal svojo dobro, vedro in bistrourmno sestrico. Saj pa je umela Metka, kadar se je šlo za bratov blagor, res tako lepo in pristrčno govoriti, da jo je človek moral poslušati z odprtimi ušesi. In posebno danes je zbrala vso svojo zgovornost skupaj ter pravila Janku o vsem, kar sta videla na potu od Št. Vida do Ljubljane zanimivega, tako mično in pristrčno, da je ta ljubeznivi bratec res le njo poslušal in pozabil na vse drugo, celo na težki svoj koš . . . O, še vesel je bil videti Janko, zadovoljen, morda res srečen . . . Samo poslušal je in rancal s košem dalje; vedel pa menda ni nič, ali nese tako ali tako, ali lahko ali težko! Glejte, šele na Glavnem trgu v Ljubljani se je spomnil Janko, da nosi težko breme na hrbtu. „Kaj sva res že tukaj?“ je vzkliknil čudeč se, ko je deval koš z ramen na tla in postavljaj gobe naprodaj.

Metka se je pa na tlhem muzala in tudi sama postavila svoj koš v vrsto na trgu ter odkrila gobe. „Janko, zdaj pa le dobro prodajajva,“ je rekla in naložila gobe in gobice na mero, v leseno skodelico.

Tudi Janko je nameril gobe. Ali misli je imel drugje. „Kaj, ali je učinkovalo čudovito zeljce?“ se je izpraševal; toda odgovoriti si ni mogel. Ko je deval koš z ramen, se je šele spomnil njegove teže; takrat pa je bilo že prepozno, da bi se mogel prepričati o čudodelnem zeljcu. Samo o tem je bil gotov, da zdaj prav nič ne ve, ali je nosil težko ali lahko koš od Št. Vida do Ljubljane . . . „Lej, čisto nič ne vem, Metka, kako sem nosil koš, ali tako ali tako. Ampak skoro bi dejal, da je skrivnostno zeljce le nekoliko pomagalo,“ je pravil Janko sestrici Metki. In Metka mu je odgovorila: „Vidiš, saj sem rekla, da ima skrivnostno zeljce res čudovito moč v sebi: težki koš izgubi svojo težo, ako deneš zeljce vanj. Pa tudi obteženo srce se olajša in postane veselo in zadovoljno. Lej, skoro bi mislila, da je že vrtec zgrajen in zemljica zrahljana, kjer bo moglo tudi zate rasti to čudotvorno zeljce.“

„Metka, moja radovednost je velika. Zdaj bi mi pa že lahko razodela skrivnost čudovitega zeljca.“

— „Potrpi! Treba je najprej prodati gobe in kupiti za izkupiček moke, bele za sok in prežganje, ajdove in turščične pa za žgance in kruh. Toda preden dospeva domov, boš izvedel vse. Spomnim te pa, da si mi obljubil, da se boš ravnal le po mojih besedah. Tudi ti ni treba takorekoč prodirati z očmi v koš. Vedi, v košu ni več zeljca, saj zdaj ga treba ni več, ko sva že v Ljubljani.“

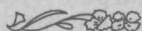
Kaj je hotel Janko? vdal se je tudi zdaj. In ko sta prodala gobe — prav dobro in drago sta jih prodala — sta nakupila za izkupiček moke, bele za sok in prežganje, ajdove in turščične pa za žgance in kruh. Potem pa sta jo ubrala hitro domov proti Gobarski vasi. Zavedala sta se, da jima je šlo danes vse po sreči in sta dobro opravila v Ljubljani; zato pa sta bila zadovoljna in vesela.

Pa pripomniti moramo še to čudo: Drugekrat je vse reči, ki sta jih nakupila v mestu, naložil Janko dobri in potrpežljivi Metki na hrbet, sam pa je šel s prazno posodo domov; to pot pa je storil ravno narobe: vso

moko, pšenično, ajdovo in turščično je zdel v svoj koš in ga moško in samozavestno oprtal sebi na hrbet.

„Kaj bom šla jaz prazna domov? Le naloži mi nekaj v koš,“ ga je opomnila Metka. Toda Janko je odgovoril, rekoč: „Metka, saj sem rekel davi, da ne pozabim nikoli, ker si ti nesla moj težji koš. In kar enkrat rečem, to mora veljati, pa je amen.“

In je res sam nesel vso moko, in celo brez godrnjanja in običajnih tožba. Genilo ga je zjutraj sestrično blago srce; tega ni mogel izlepa pozabiti; v čudodelno moč skrivnostnega zeljca je pa tudi dobil nekoliko vere; zato je zdaj hitel domov kot čisto drug človek . . .

POL ZA SMEH, POL ZA RES.

Iz torbe o. Ivana svetokrižkega.

Priredil Josip Balič.

6. Nebo in zemlja v sporu.

Nebo in zemlja sta se nekoč hudo sprla. Vsled tega zatoži togotna zemlja nebo naravnost pri bogu Svetovidu ter upa pri njem dobiti zaželjenega zadoščenja. Svetovid, hoteč ju osebno zaslišati, določi dan obravnave.

Onega dne se torej predstavita nebo in zemlja strogemu sodniku Svetovidu. Ko ta otvori obravnavo, se obrne do tožiteljice zemlje ter jo pozove, da natanko razjasni svojo pritožbo.

Zemlja se nato razjarjena oglasi in dé: »Vedite in znajte, mogočni sodnik in božji svetodržec, da mi preoblastno nebo dela vsestransko in neprestano škodo, da ne morem več molčati, niti mu prizanašati. Zdaj mi namreč pošlje silovit vihar, zdaj pogubne strele, zdaj grozovito točo, zdaj strašne in mogočne povodnji, zdaj dolgotrajno sušo. Na ta način dela občutljivo škodo slednji stvari, katero jaz živim in hranim; če mi tedaj nebo noče dobrega dati, prosim, zapovejte mu, da mi vsaj škode ne dela.«

Zdaj dobi besedo nebo in pravi: »Milostljivi sodnik in vladar! Čiste po krivem me zemlja dolži in toži, kajti ona sama si je vzrok svoje škode. Saj je vendar vsemu svetu znano, da sem jaz po svoji naravi prozorno, svetlo in jasno: nimam samo od sebe oblakov, ni toče, ni strel, ampak zemlja mi vse to neprenehoma gori pošilja iz svojih smrdečih kaluž in mlak v podobi sopare, nobeno čudo torej, ako to potem zopet šumeč in bobneč zopet nanjo pada v vsakovrstnih prikaznih. Naj neha prej zemlja s svojim enoličnim in nadležnim počenjanjem, pa gotovo preneham tudi jaz s svojim.«

Kakor razočarana je obstala zemlja na te besede ter ni vedela kaj odgovoriti. Svetovid pa je nebo oprostil, a zemljo obsodil, da mora še nadalje nositi posledice za svojo predrznost.

Brez vzroka se nič ne dogaja: če vzrok ne mine, posledice tudi ne.

